

„Kisokos” összegző tanulmány
a fogyatékossgal élő gyermekek felnőtté válásához
kapcsolódó legfontosabb információkról

Készítette: Panyik Barbara

Szakmai lektorok: Molnár István János és Szulyák Eleonóra

A jelenlegi tanulmány
a Nemzeti Együttműködési Alap támogatásával
a NEAO-KP-1-2022/8-000288 pályázat keretében
a Halmozottan Sérültek Országos Érdekvédelmi Szövetsége
megbízásából készült.

Nemzeti
Együttműködési
Alap

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

MINISZTERELNÖKSÉG

2022.

Tartalom

Bevezetés	1
I. Születéstől az iskoláig	2
A születés pillanata, kórház és első évek.....	2
A korai fejlesztés fontossága	3
Fejlesztő nevelés, pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságai	4
Mit jelent az SNI?.....	5
II. Felkészülés az iskolai rendszer végére.....	7
Cselekvőképesség, gyámság, gondnokság	7
Gyámság alatt kizárólag kiskorú személy állhat, gondnokság alá kizárólag nagykorú személy helyezhető.....	7
A cselekvőképesség és annak korlátozása.....	8
Gondnokság alá helyezést megelőző intézkedések és a legfontosabb tudnivalók	9
Támogatott döntéshozatal.....	11
III. A munka világa	12
A komplex minősítés	12
Megváltozott munkaképesség.....	12
Lehetőségek a foglalkoztatásba való bekapcsolódására.....	13
„Az én gyermekem egyáltalán nem fog tudni dolgozni!”	14
IV. Lakhatási lehetőségek és alternatívák.....	16
A támogatott lakhatás	17
Lakóotthoni ellátás	18
Fogyatékos személyek ápoló-gondozó intézménye	18
Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye	19
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények.....	19
V. Ellátások, szolgáltatások, támogatások	20
Releváns alapszolgáltatások, szociális szolgáltatások az iskolás kor után.....	20
Releváns pénzbeli és természetbeni ellátások, támogatások az iskolás kor után	21
VI. Tájékoztatás, tájékozódás hiteles és naprakész forrásból.....	25

Bevezetés

A **Halmazottan Sérültek Országos Érdekvédelmi Szövetsége** (továbbiakban HSOÉSZ) korábbi igény- és szükségletfelmérő kutatásából¹, a Szövetséghez beérkező szülői és családi kérdésekből, és a tagszervezeteink visszajelzéséből egyértelműen látszik, hogy a fogyatékossgal élő és a súlyosan halmazottan fogyatékos (továbbiakban rövidítve SHF) gyermekeket nevelő családok számára **kiemelten nehéz időszakot jelent a gyermekük felnőtté válása (18. életévének betöltése), és ezzel együtt az iskolai rendszer elhagyása (legkésőbb 23 évesen)**. Ez az időszak fontos fordulópont a családok életében, hiszen sokaknak újra kell szervezniük a mindennapjaikat. Tapasztalataink szerint **minden szereplő számára (szülők, családok, egyéb támogató személyek, az érintett személlyel kapcsolatban lévő intézmények stb.) támogatás szükséges**, ami megnyilvánulhat különböző szolgáltatások nyújtásában vagy a szükséges információk átadásában a folyamatban érintett felek számára. Annak érdekében, hogy a HSOÉSZ és tagszervezetei minél jobban tudják támogatni a fogyatékossgal élőket nevelő családokat ebben a kritikus időszakban, a tavalyi évben kérdőíves felmérést² végeztünk olyan családok körében, ahol a fogyatékossgal élő gyermek iskoláskorú, és valamely oktatási-nevelési intézmény tanulója jelenleg. Az adatgyűjtés segítségével megismerhettük a Szövetség látókörébe tartozó szülők tájékozottságát, valamint **összegyűjtöttük azokat a témákat és kérdéseket**, amelyek a szülőket leginkább foglalkoztatják az iskola befejezését követően.

A jelenlegi „Kisokos” összegző **tanulmány ezekre az igényekre és szükségletekre igyekszik reagálni**, kiegészítve a korábbi adatgyűjtések eredményét a szervezethez kapcsolódó szakemberek, szülők véleményének összegyűjtésével és azok összegzésével. A **témák súlyozásában és a kisokos összeállításában** segítségünkre voltak a korábbi kutatásaink tapasztalatai, valamint a **HSOÉSZ tagszervezeteinek szakemberei és az együttműködő partnereinek visszajelzései**³ egyaránt.

A jelen kiadványnak nem célja teljeskörűen körbejárni egyes tématerületeket, inkább szeretnénk **könnyen elérhetővé és hozzáférhetővé tenni** a fogyatékossgal élő gyermek felnőtté válása szempontjából **már meglévő, releváns szakmai anyagokat, listákat, online elérhetősegeket**. Reméljük, hogy a jelenlegi kiadvány segítséget nyújt majd az iskoláskorú fogyatékossgal élő gyermeket nevelő szülők számára ahhoz, hogy időben és megfelelően felkészüljenek a gyermekük felnőtté válására, és egyben az iskolai rendszer elhagyására.

¹ A HSOÉSZ **2021-ben helyzetképet és igényfelmérést készített**, amely célja tagszervezetekhez kapcsolódó súlyosan halmazottan fogyatékos családok mélyebb megismerése. A helyzetkép elkészítéséhez a HSOÉSZ tagszervezetein keresztül 28 félig strukturált interjú készítettünk 7 intézményhez kapcsolódva. A kutatás tanulsága szerint a legnagyobb tudáshiány és „tudásszükséglet” a különböző támogatások, ellátások és szolgáltatások tekintetében mutatkozik - az idősebb szülők közül is többen megnevezték a nagykorúvá válás körüli éveket, mint kritikus és leginkább információhiányos időszakot. Ekkor a családok számára a legnagyobb problémát az okozza, hogy a gyermek 18. életévének betöltése vagy az iskola intézményének elhagyása után az ellátórendszer szinte elengedi a kezüket. Sok esetben magukra maradnak a családok, egységes és központi támogatás nélkül csak önjáróan találják meg a lehetőségeket, ami esetleges, kevés helyen tudnak tájékozódni. Részletes tanulmány elérhető a HSOÉSZ honlapján: <http://www.hsoesz.hu/?p=411>

² A HSOÉSZ **2022-ben felmérést végzett olyan családok körében, ahol a fogyatékossgal élő gyermek iskoláskorú, és valamely oktatási-nevelési intézmény tanulója** jelenleg. Az adatgyűjtés segítségével megismerhettük a Szövetségünk látókörébe tartozó szülők véleményét a gyermekük jövőbeli lehetőségeiről, valamint, összegyűjtöttük azokat a témákat és kérdéseket, amelyek a szülőket leginkább foglalkoztatják az iskolai időszak befejezését követő időszakokkal kapcsolatban. Az adatgyűjtésben összesen 34 szülő vett részt, 6 oktatási-nevelési intézményből. Részletes tanulmány elérhető a HSOÉSZ honlapján: <http://www.hsoesz.hu/?p=496>

³ A jelenlegi kiadványhoz a tagszervezeteink, együttműködő partnereink és szakértőink között az **adatgyűjtés** hosszabb időn keresztül, több módszerrel zajlott. A tagszervezetek és szakemberek közül többen **személyes találkozások alkalmával** osztották meg velünk a saját szervezetükhöz kapcsolódó információkat és tapasztalatokat, másokkal **telefonon** volt lehetőségünk a legfontosabb kérdéseket átbeszélni. **Ezúton is köszönjük mindenkinek, aki véleménye megosztásával, tapasztalatok összegyűjtésével segítette munkánkat.** A közös munkát szeretnénk folytatni, a témákat és a részletes tartalmakat szükség szerint aktualizáljuk a változásoknak és az igényeknek megfelelően.

I. Születéstől az iskoláig

A **fogyatékossgal élő gyermek születése** mindig traumaként éri az érintett családot, kiemelten az anyát. A gyermekek korai időszakában, éveiben azonban a későbbi fejlődés prognózisa még széles határok között mozog, pontosabb diagnózisra gyakran hosszabb időre, akár évekre is szükség lehet. Ami biztos, hogy ha valami nincs teljesen rendben a gyermekeknél, akkor az hamar kiderül.

A születés pillanata, kórház és első évek

Sok esetben már a kórházi dolgozók, orvosok is tisztában vannak azzal, hogy egyes gyermekek fejlődése várhatóan nem lesz átlagos. Ilyenkor az orvos, vagy az általa megbízott egyéb egészségügyi dolgozó **törvényi kötelessége ezt közölni az érintett családdal**, valamint szintén **kötelessége az igénybe vehető ellátásokról és fejlesztésekről szóló lehetőségek megosztása** a családdal.⁴ A kórházi közlések „milyensége” és az, hogy hogyan közlik a szülővel a gyermekek „másságát”, az gyakran az orvos emberségétől, illetve szaktudásától függ.⁵

A fogyatékossgal élő gyermek körüli titkolózás, a mitizálás, a hazugság első színtere a gyermek állapotával való szembesülés pillanata. Az **orvosok gyakran nem vállalják a szülő tájékoztatásának felelősségét**, vagy éppen az információhiányoknak köszönhetően a szülő gyakran meg sem hallja vagy figyelmen kívül hagyja azt. Egy 2009-es összegző kutatás szerint, akár durván, akár kíméletesen, akár a kórházban, akár csak évek múlva közölték velük, hogy gyermekük sérült valamilyen formában, azt szinte senki sem tudta, mit is kell tennie, hová kell fordulnia, milyen segítséget kaphat.⁶

Sok olyan eset is van, amikor a **kórházban még nincs semmilyen jele annak, hogy a megszületett gyermeknek bármilyen nehézsége, fejlődési rendellenessége várható a közeljövőben**. Gyakran csak későbbi időszakban, leginkább 0-3 éves korban, otthoni környezetben tűnik fel a szülőknek, hogy valami nincs teljesen rendben. Ilyenkor érdemes az észrevételeket a védőnővel, a házi gyermekorvossal, esetlegesen speciális szakorvossal is megosztani, és a szükséges segítséget, fejlesztést időben – minél hamarabb - megszervezni a gyermek számára.⁷

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ Az EFI Portál (Egységes Fogyatékossgügyi Információs Portál) rengeteg információt, segítséget és szakmai anyagot tartalmaz az érintett témában: <http://www.efiportal.hu/>
- ✓ A Gyermekút honlap nagy segítséget jelenthet a családoknak különböző döntési helyzetekben, továbblépésekben mind a családoknak, mind a szakembereknek: <http://www.gyermekut.hu/>
- ✓ Hegedűs Ildikó, Majorosné Novák Beáta, Németh Judit, Tóth Szabolcsné (2019): Tájékoztató anyag szakértői vizsgálatokról, szakértői véleményekről: <http://csmpsz.hu/wp-content/uploads/2019/07/T%C3%A1j%C3%A9koztat%C3%B3-anyag-szak%C3%A9rt%C5%91i-vizsg%C3%A1latokr%C3%B3l-szak%C3%A9rt%C5%91i-v%C3%A9lem%C3%A9nyekr%C5%91.pdf>
- ✓ Kereki Judit (szerk.): GYERMEKÚT – Módszertani kézikönyv (2020): http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf

⁴ 1998.évi XXVI. Gyermekvédelmi törvény 12. § (4) Az orvos – vagy az általa megbízott egyéb egészségügyi dolgozó – a kiskorú személy fogyatékossgának megállapításakor a szülőt (gyámot) haladéktalanul tájékoztatja az igénybevehető ellátásokról és fejlesztési lehetőségekről. Az ezzel kapcsolatos tájékoztató kiadásáról a szociálpolitikáért felelős miniszter gondoskodik.

⁵ A súlyos és halmozott fogyatékossgal élő emberek helyzete Magyarországon tanulmánykötet (2009). Elérhető: <http://mek.oszk.hu/09500/09511/09511.pdf>

⁶ u.a.

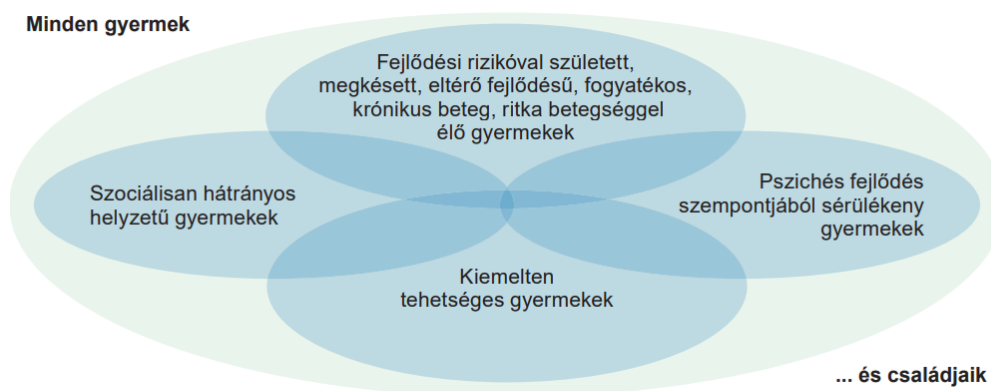
⁷ u.a.

- ✓ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

A korai fejlesztés fontossága

A probléma korai felismerése nagyon fontos. Minél hamarabb kezdődik a gyermek fejlesztése, annál eredményesebb lehet maga a fejlesztés. A **korai fejlesztés célja** a gyermek állapotának javítása, lemaradásának csökkentése, illetve a családok támogatása, kompetenciájának növelése. Korai fejlesztésre azoknak a gyermekeknek van szüksége, akiknek **fejlődése eltér az életkori átlagtól**, így szükség szerint érdemes korai fejlesztéssel foglalkozó szakembert felkeresni.⁸

A szakember **egy komplex vizsgálat segítségével** megismeri a gyermek eddigi élettörténetét, a probléma mibenlétét, valamint megfigyeli a gyermek mozgását, értelmi fejlődését, reakcióit, érzelmi életét, érzékszerveinek működését, játéktevékenységét, szociális viselkedését. A komplex vizsgálat után szükség szerint javasolja a megfelelő fejlesztéseket, módszereket, valamint a szakember a szülőket is tanácsokkal, feladatokkal látja el a gyermekek jövőbeli fejlesztésével kapcsolatosan.⁹

1. ábra: A koragyermekkori intervenció célcsoportjai (Forrás: Kereki 2020)

http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf

A célcsoportok körülhatárolása összhangban van a köznevelési törvény kiemelt figyelmet igénylő gyermekekre vonatkozó felosztásával, így **meghatározza azoknak a gyermekeknek a csoportját, akik plusz szolgáltatásokra jogosultak** valamilyen formában. (További információk a célcsoportokról, definíciókról, és azok leírásáról a Kereki Judit szerkesztésében készült Gyermekút – Módszertani kézikönyvben (2020) található, amely itt érhető el: http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf)

A **halmozottan fogyatékos gyermekek** korai fejlesztése a pedagógiai szakszolgálatban történik, de a bölcsődei ellátás intézményeiben, a fogyatékos személyek nappali intézményében és ápoló-gondozó otthonában is adható fejlesztés a szükséges feltételek adottsága mellett. A

⁸ Sebaj Diagnosztikai és Fejlesztő Központ - Korai fejlesztés: <http://www.sidefk.hu/content/korai-fejlesztes>

⁹ u.a.

pedagógiai szakszolgálat optimális esetben tanácsadást is biztosít a családnak, valamint az ellátó intézmény szak alkalmazottai számára is.¹⁰

A **súlyosan halmozottan fogyatékos (SHF) gyermekeknek** a komplex korai fejlesztése átlagosan 6 éves korukig biztosított, ez alól kivétel, ha bekapcsolódnak az óvodai nevelésbe, ekkor ez 3 éves korukig tarthat.¹¹ Ezen gyermekek fejlesztése többirányú megközelítést igényel, a nehézségek összetettsége miatt gyakran más-más tudományterület szakembereinek (pl.: szomatopedagógus, gyógytornász, konduktor, értelmileg akadályozottak-, látássérültek-, hallássérültek pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógus és logopédus) közös, egymás munkájára építő munkáját igényli.¹²

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ A koragyermekkorai intervenció és a korai fejlesztés fontosságáról, a megfelelő ellátásig vezető utakról a következő módszertani összegző ad megfelelő áttekintést: http://gyermekut.hu/pdf/Felismeres_e-verzio.pdf
- ✓ Budapesti Korai Fejlesztő Központ honlapján rengeteg hasznos információt találhat a család és a szakemberek is a korai fejlesztéssel kapcsolatban: <http://www.koraifejleszto.hu/korai-fejlesztes/>
- ✓ Kereki Judit (2013): A kora gyermekkorai intervenciók rendszer működése és fejlesztési lehetőségei az egységes ellátási út tükrében: http://ppk.elte.hu/dstore/document/443/Kereki_Judit_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf
- ✓ Kereki Judit (szerk.): GYERMEKÚT – Módszertani kézikönyv (2020): http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf
- ✓ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf
- ✓ A „Különleges család” oldalán található információk segítséget jelenthetnek a családok és szakemberek számára egyaránt: <http://kulonlegescsalad.hu/kiadvany/>
- ✓ Fejlesztő központok:
 - <http://gezenguz.hu/kozponti-intezet-cseppek-haza/>
 - <http://www.downalapitvany.hu/>
 - <http://www.koraifejleszto.hu/>
 - <http://fejlesztohaz.hu/>
 - <http://vadaskert.hu/>
 - <http://odukozpont.hu/>
- ✓ Autizmus-Diagnosztizálócentrumok
 - www.autista.hu
 - www.autizmus.hu
 - www.marsalapitvany.hu
 - www.aosz.hu
- ✓ Magyar Logopédusok Szakmai Szövetsége: <http://mlszsz.hu/>
- ✓ Magyar Fonetikai, Foniátriai És Logopédiai Társaság: <http://mfflt.hu/>
- ✓ Oktatási Hivatal, KIR: http://www.oktatas.hu/hivatali_ugyek/kir_intezmenykereso

Fejlesztő nevelés, pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságai

A súlyosan, halmozottan fogyatékos gyermekek neveléshez-oktatáshoz való joga biztosított Magyarországon, ezekre a gyermekekre a tankötelezettségi kor ugyanúgy vonatkozik, mint mindenki másra.¹³ Ők a hatodik életévüket betöltő év első tanítási napjától **fejlesztő nevelés-oktatás keretében** teljesítik a tankötelezettségüket, az állam ezt a feladatot **egységes**

¹⁰ Gyermekút - Halmozott fogyatékos: <http://gyermekut.hu/szuloknek/halmozott-fogyatekossag>

¹¹ Ha a gyermek a harmadik életévét betöltötte, csak akkor vehet részt korai fejlesztésben és gondozásban, ha a szakértői bizottság véleménye alapján nem kapcsolódhat be az óvodai nevelésbe.

¹² Gyermekút - Halmozott fogyatékos: <http://gyermekut.hu/szuloknek/halmozott-fogyatekossag>

¹³ Természetesen a közoktatásban való részvétel számos ponton eltér az „átlagostól”, a tankötelezettségi korhatár viszont mindenkire vonatkozóan egységesen 16 év.

gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai módszertani intézményekben (röviden EGYMI) látja el. Az SHF gyermekre is kötelező érvényű a tankötelezettség, így ezekben az intézményekben maradnak legalább a 16. életévük betöltéséig, de legkésőbb 23 éves korukig.¹⁴ Az oktatás-nevelés történhet egyéni vagy csoportos formában, valamint történhet saját intézményében, külön erre a célra létrehozott csoportban, otthoni ellátás keretében, vagy abban az intézményben, amely a gyermek ápolását, gondozását végzik.¹⁵

A köznevelés rendszerében - és már az oda történő belépést megelőzően is - a **pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságai** végzik a gyermekek komplex pszichológiai, pedagógiai-gyógypedagógiai, szükség szerint orvosi vizsgálatát.

Sajátos nevelési igény gyanúja esetén a komplex vizsgálat alapján szakértői véleményt készítenek, amely eredményeként

- 1) megállapíthatják vagy kizárhatják a korai fejlesztésre és gondozásra való jogosultságot
- 2) a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséget, vagy a
- 3) sajátos nevelési igényt (SNI). Ez utóbbi mozgásszervi, az érzékszervi (látási, hallási), az értelmi, a beszéd fogyatékos, több fogyatékos együttes előfordulása esetén a halmozott fogyatékos, az autizmus spektrum-zavar vagy az egyéb pszichés fejlődési zavar: súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartás-szabályozási zavar – megállapítása vagy kizárása is lehetséges. A szakértői vizsgálat a szülő kérelmére indul, illetve, ha az eljárást nem a szülő kezdeményezi - indítható hivatalból és hatósági megkeresésre is a szülő támogatásával.¹⁶

Mit jelent az SNI?

Az SHF gyermekek és fiatalok a sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók csoportjában jelennek meg. Fontos, hogy probléma esetén minél hamarabb felkeressék a járási pedagógiai szakszolgálat szakembereit, akik kérelmüket továbbítják az illetékes járási/megyei/országos szakértői bizottságoknak, hiszen a szakértői vizsgálat eredményeképpen állapítható meg az érintett gyermeknek **plusz támogatás, fejlesztés, és egyéb különleges bánásmódon igénylő többlétszolgáltatások** biztosítása. A teljesség igénye nélkül néhány tevékenység, amit a **pedagógiai szakszolgálat** tud nyújtani a súlyan halmozottan fogyatékossgal élő gyermekek és családjuk számára:¹⁷

- gyógypedagógiai tanácsadás, a korai fejlesztés és gondozás;
- szakértői bizottsági tevékenység;
- nevelési tanácsadás;
- logopédiai ellátás;
- továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás;
- konduktív pedagógiai ellátás;
- gyógytestnevelés;
- iskolapszichológiai és az óvodapszichológiai ellátás;
- kiemelten tehetséges gyermekek, tanulók gondozása.

Az SNI-s fiatalok tankötelezettsége a 16. életévük betöltésének éve helyett meghosszabbítható a huszonharmadik életévük betöltésének évéig. Erről a **szakértői bizottság szakértői**

¹⁴ Gyermekút - Halmozott fogyatékossg: <http://gyermekut.hu/szuloknek/halmozott-fogyatekossag>

¹⁵ Gyermekút - Halmozott fogyatékossg: <http://gyermekut.hu/szuloknek/halmozott-fogyatekossag>

¹⁶ Forrás: http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf

¹⁷ További részletek és tevékenységek a feladat elvégzését meghatározó jogszabályban található: 15/2013. (II. 26.) EMMI rendelet a pedagógiai szakszolgálati intézmények működéséről: <http://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300015.emm>

véleménye alapján az iskola igazgatója dönt, ezért az egyes intézmények között különböző gyakorlatok figyelhetők meg az iskola elhagyásának időpontjához közeledve¹⁸. A kisokos összeállítása során megkérdezett szakértők és intézmények elmondása alapján sok esetben nem tudnak a fogyatékossgal élők 23 éves korukig az oktatási intézményben maradni.

Jellemzően **ez kritikus időszak a családok számára**, a korábbi életút tapasztalatok alapján sok család és szülő ekkor szembesül azzal, hogy miután a gyermekük elhagyja az oktatási-nevelési intézményt (az ahhoz kapcsolódó ellátások is véget érnek) legkésőbb a gyermekük 23. életévének betöltésének évében, onnantól nincs egységes életút, amit a halmozottan fogyatékos gyermekükkel „tovább tudnak járni”. Tagszervezeteink és megkérdezett családok körében végzett adatgyűjtéseink alapján **ez az a kritikus időszak, amikor a családoknak a legnagyobb mértékű támogatásra van szükségük**, mind a megfelelő jogi ismereteket, mind a támogatásokról és ellátásokról szóló hiteles és tartalmas információkat, és mind a gyermekük életútjának lehetséges alternatíváit a támogató szakembereknek minél inkább biztosítani szükséges a családok számára.

A fogyatékossgal élőket érintő nevelés-oktatási kérdések közül a szakértői véleményekről, a korcsoportok szerinti szolgáltatásokról és 16 éves kor utáni lehetőségekről **az EFI Portálon** (Egységes Fogyatékossgügyi Információs Portál, **Figyelem!** Az oldal alján érdemes tájékozódni a legújabb frissítési időpontokról!) tájékozhat az érdeklődő:

- <http://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/>
- <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szakertoi-velemeney/>
- <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szolgaltatasok-0-5-ev/>
- <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szolgaltatasok-6-16-ev/>
- <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szolgaltatasok-16-ev-felett/>

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ Oktatási Mérföldkövek az Oktatási Hivatal elektronikus szolgáltatása, ahol lehetősége van a szülőnek megtekinteni a gyermekének oktatási életútjára vonatkozóan rendelkezésre álló adatokat, valamint ezen adatokkal kapcsolatosan igazolások is lehetősége van a felületen lekérni. Elérhetősége: <http://merfoldkovek.oh.gov.hu/login?returnUrl=%2Findex>
Az oktatási életút adatai:
 - mettől meddig, melyik oktatási intézményben folytatott tanulmányokat
 - az érettségi bizonyítvány, a nyelvvizsga-bizonyítvány és a felsőfokú oklevél adatai;
 - alkalmazotti jogviszonya a köznevelésben, illetve a felsőoktatásban;
 - a kibocsátott diákigazolványok adatai;
 - szaktanácsadói, szakértői és vizsgaelnöki névjegyzéken rögzített adatok
- ✓ Oktatási Jogok Biztosának Hivatalának oldala: <https://www.oktbiztos.hu/eljaras/eljaras.html>
- ✓ HSOÉSZ – Hogyan Tovább? című kutatási összefoglaló a szülők tapasztalatairól, tudáshiányáról az iskolás kor befejezéséhez kötődően: <http://www.hsoesz.hu/?p=496>
- ✓ A küszöbön – Sajátos nevelési igényű gyerekek az óvodákban: <http://www.nfszk.hu/kiadvanyok/neveles-oktatas-temajaval-foglalkozo-kiadvanyok/a-kuszobon-sajatos-nevelesi-igenyu-gyerekek-az-ovodakban>
- ✓ Oktatási Hivatal – KIR Rendszer: http://www.oktatas.hu/hivatali_ugyek/kir_intezmenykereso
- ✓ Kereki Judit (szerk.): GYERMEKÚT – Módszertani kézikönyv (2020): http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf
 - Perinatális (neonatólis) intenzív centrumok listája mellékletben
 - Pedagógiai szakszolgálatok listája mellékletben
 - A felsőoktatás által fenntartott és a nem állami fenntartású pedagógiai szakszolgálati feladatot végző intézmények listája mellékletben
 - Megyei/fővárosi szakértői bizottságok listája aszerint, hogy feladatellátási kötelezettségük milyen fogyatékossgcsoportok vizsgálatára terjed ki mellékletben
 - Szülők érdekvédelmi szervezetei, szülősegítő szervezetek, szolgáltatások mellékletben
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékossgügyi Információs Portál) nevelés-oktatás témaköre: <http://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/>

¹⁸ Forrás: <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szolgaltatasok-16-ev-felett/>

II. Felkészülés az iskolai rendszer végére

A következő részben a korábbi igényfelmérés legfontosabb témaköreit és fogalmait mutatjuk be röviden a legfontosabb információkkal a szülők és szakemberek számára. A „Kisokos” itt némileg érezhetően hangnemet is vált, hiszen **ezek azok az információk, amelyek a célcsoportunk számára a legégetőbbek, leginkább ezekről a témákról szeretnének az érintett családok tanulni, többet megtudni.** Különböző fórumokon **nagyon sok visszajelzést kaptunk szakemberektől, partnereinktől és érintett szülőktől egyaránt,** amelyek alapján úgy gondoljuk, hogy ezek kiemelten fontos problématerületek az érintett családok számára.

A következő részekben a **jogi aspektusok is nagyobb hangsúlyt kapnak,** valamint **célünk olyan hiteles források megjelölése,** amelyek segítségével mindenki el tud mélyedni az aktuálisan őt érintő kérdésekben. Reméljük, hogy néhány kattintással mindenki megtalálja az őt érdeklő információkat a „kisokos” segítségével, több olyan kiadvány, összegző készült a korábbi években, amelyek részletekbe menően segít eligazodni az egyes jogszabályokban, és segít gyakorlatiasan a felmerülő problémákban. Összegző linkek a fejezet végén találhatóak.

Cselekvőképesség, gyámság, gondnokság

Korábbi kutatásunk, valamint a jelenlegi kisokos összeállításához megkérdezett szakemberek és szülők szerint is az iskolás kor befejezéséhez közeledve a szülőket és családokat leginkább foglalkoztató témák közé tartozik a **cselekvőképesség, a gyámság és gondnokság** témaköréhez tartozó minden információ, fogalom, eljárás – egyszóval minden. A HSOÉSZ korábbi és jelen kutatása egyértelműen jelzi számunkra, hogy a még iskolás korú halmozott fogyatékossgal élő gyermekek családjának **kevés információja van ezekben a témákban, és már az oktatási-nevelési időszak befejezését megelőzően is támogatásra, megfelelő és hiteles információkra, tanácsokra lenne szükségük.** Az oktatási intézmény elhagyásának időszaka krízisidőszakot jelent a családoknak, ugyanis a kötelező intézményi kötöttségek és az ezzel járó viszonylagos biztonság, kiszámíthatóság véget ér és egyéni utakat, megoldásokat kell találni a fogyatékossgal élő családtag ellátásához, fejlesztéséhez, munkavállalásához, vagy éppen lakhatási kérdéseinek megoldásához. A következő rövid részben szeretnénk a gondnoksághoz (és hozzá kapcsolódóan a gyámsághoz és a cselekvőképességhez) tartozó fontosabb fogalmakat, folyamatokat bemutatni az olvasónak.

Irányadó jogszabályok a témához kapcsolódva:

- ✓ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.)
- ✓ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.)
- ✓ A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997.(IX.10.) Korm. rendelet (Gyer.)

Gyámság alatt kizárólag kiskorú személy állhat, gondnokság alá kizárólag nagykorú személy helyezhető

A **gyámság** a családjognak a szülői felügyeletet helyettesítő intézménye, amely – szülők hiányában, továbbá a szülők akadályoztatása vagy alkalmatlansága esetén – a gyermek személyes és vagyoni érdekeinek biztosítására hivatott. A szülői felügyelet hiánya eredhet abból, ha mindkét szülő meghalt; mindkét szülő felügyeleti jogát a bíróság megszüntette; vagy ha mindkét szülő felügyeleti joga szünetel. Amennyiben csak az egyik szülő hal meg, vagy csak az egyik szülő szülői felügyeletét szüntette meg a bíróság, vagy az szünetel, a másik szülő szülői felügyeleti joga feléled: gyámrendelésének nincs helye.

A **gyámrendelés kezdeményezésére** közeli hozzátartozónak, gondozónak, bíróságnak vagy más hatóságnak bejelentési kötelezettsége van. A törvény a gyermekközeli rokonai helyett a közeli hozzátartozókra bővíti ki a bejelentési kötelezettséget, sőt annyiban még továbbmegy, hogy a kötelezettséget arra is kiterjeszti, akinek a háztartásában a gyermek él (például a szülő halála esetén a gyermek –távolabbi hozzátartozónak, esetleg vele hozzátartozói kapcsolatban nem álló személynek a gondozásában marad). Ezzel szemben bejelentési lehetősége bárkinek van.

Szülők szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ Család és jog oldalán közérthetően érhetőek el információk a gyámságról: <http://csaladesjog.hu/gyamsag-szuloi-felugyelet-gyamhivatal/>
- ✓ 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról: <http://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700149.kor>
- ✓ <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szolgaltatasok-6-16-ev/>
- ✓ <https://www.efiportal.hu/neveles-oktatas/szolgaltatasok-16-ev-felett/>

A cselekvőképesség és annak korlátozása

A gondnoksággal kapcsolatosan először a **cselekvőképességről** érdemes néhány szót ejtenünk: „Minden ember **cselekvőképes**, akinek cselekvőképességét e törvény vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot. A cselekvőképességet korlátozó jognyilatkozat semmis.”¹⁹

A cselekvőképtelen állapot

(1) Semmis annak a személynek a jognyilatkozata, aki a jognyilatkozat megtételekor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik.

(2) A cselekvőképtelen állapotban tett jognyilatkozat - a végintézkedés kivételével - a cselekvőképtelenség miatt nem semmis, ha tartalmából és megtételének körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat megtétele a fél cselekvőképessége esetén is indokolt lett volna.²⁰

A **cselekvőképességet részlegesen korlátozó** ítéletben a bíróságnak meg kell határoznia azokat a személyi, illetve vagyoni jellegű ügycsoportokat, amelyekben a cselekvőképességet korlátozza. A cselekvőképesség részlegesen sem korlátozható, ha az érintett személyjogainak védelme a cselekvőképességet nem érintő más módon biztosítható. A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy minden olyan ügyben önállóan tehet érvényes jognyilatkozatot, amely nem tartozik abba az ügycsoportba, amelyben cselekvőképességét a bíróság korlátozta.²¹

A bíróság a **következő ügycsoportok tekintetében korlátozhatja** a gondnokság alá helyezett személy cselekvőképességét:

- társadalombiztosítási, szociális és munkanélküli ellátás igénylése, illetve az azzal, valamint a munkaviszonyból és munkaviszony jellegű jogviszonyból származó, meghatározott mértéket meghaladó jövedelemmel való rendelkezés;
- ingó és ingatlanvagyonnal kapcsolatos rendelkezési jog;

¹⁹ Integrált Jogvédelmi Szolgálat (2014): Tájékoztató a gondnoksággal kapcsolatos eljárásokról: http://www.ijsz.hu/UserFiles/gondnoksag_v08.pdf

²⁰ 2015. évi V. törvény, 2:9.§

²¹ Integrált Jogvédelmi Szolgálat (2014): Tájékoztató a gondnoksággal kapcsolatos eljárásokról: http://www.ijsz.hu/UserFiles/gondnoksag_v08.pdf

- családjogi jognyilatkozatok megtétele a házassági, a bejegyzettélettársi vagyoni joggal kapcsolatos jognyilatkozat, a származás megállapításával kapcsolatos nyilatkozat megtétele, a gyermeke nevének meghatározása és annak megváltoztatása, a gyermekének örökbefogadásához való hozzájárulás;
- tartási kötelezettséggel kapcsolatos vagyoni döntés meghozatala;
- a lakásbérlettel kapcsolatos jognyilatkozat megtétele (a szerződés megkötése, illetve felbontása);
- örökösödési ügyek;
- bentlakásos szociális intézményben történő elhelyezéssel kapcsolatos jognyilatkozatok;
- az egészségügyi ellátással összefüggő jogok gyakorlása;
- tartózkodási hely meghatározása.

A cselekvőképességében részlegesen korlátozott személy a bíróság ítéletében meghatározott ügycsoportok tekintetében a **gondnoka hozzájárulása nélkül tehet**

- olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja;
- megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket;
- rendelkezhet jövedelme bíróság által meghatározott hányadával;
- annak erejéig kötelezettséget is vállalhat;
- köthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez;
- és ajándékozhat a szokásos mértékben.

Cselekvőképességet a bíróság teljesen is korlátozhatja abban az esetben, ha az érintett személy jogainak védelme a cselekvőképességet nem érintő módon vagy a cselekvőképesség részleges korlátozásával nem biztosítható. Ilyenkor a cselekvőképtelen nagykorú jognyilatkozata semmis, nevében gondnoka jár el. A cselekvőképtelenség miatt nem semmis a cselekvőképtelen nagykorú által kötött és teljesített csekély jelentőségű szerződés, amelynek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő és különösebb megfontolást nem igényel. A gondnoknak a véleménynyilvánításra képes cselekvőképtelen nagykorú kívánságát az őt érintő jognyilatkozata megtétele előtt meg kell hallgatnia és lehetőség szerint figyelembe kell vennie.²²

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről: <http://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300005.tv>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány által nyújtott több szolgáltatás is segítheti a szülőket: <http://kezenfogva.hu/milyen-szolgáltatásokat-nyújtunk-0>

Gondnokság alá helyezést megelőző intézkedések és a legfontosabb tudnivalók

Zárlat elrendelése és zárgondnok rendelés: Ha cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezés látszik indokoltnak, és az érintett személy vagyonának védelme sürgős intézkedést igényel, a gyámhatóság a vagyonra vagy annak egy részére zárlatot rendel el, és ezzel egyidejűleg zárgondnokot rendel ki. A zárlat elrendelését kérheti a gondnokság alá helyezendő nagykorú személy, a vele együtt élő házastársa, valamint élettársa, egyenesági rokona vagy

²² Integrált Jogvédelmi Szolgálat (2014): Tájékoztató a gondnoksággal kapcsolatos eljárásokról: http://www.ijsz.hu/UserFiles/gondnoksag_v08.pdf

testvére, bármely szerv vagy személy. A zárlat elrendelését a gondnokság alá helyezés megindítása előtt – gyámhatóság gondnokság alá helyezési per alatt – a bíróság kérhet.

Azonnali intézkedést igénylő esetben a **gyámhatóság ideiglenes gondnokot** rendelhet annak a nagykorúnak, akinek a cselekvőképességét érintő gondnokság alá helyezése látszik indokoltnak, és személyének vagy vagyonának védelme zárlat elrendelésével vagy más módon nem lehetséges. A gyámhatóság az ideiglenes gondnokot kirendelő határozatában megjelöli, hogy az ideiglenes gondnok mely ügyekben vagy ügycsoportokban jogosult jognyilatkozatot tenni.

A **gondnokság alá helyezést a bíróságtól kérheti** a nagykorúval együtt élő házastársa, élettársa, egyenesági rokona, testvére; a kiskorú törvényes képviselője; a gyámhatóság, valamint az ügyész. Az eljárás perként zajlik le, a felperes az a személy vagy intézmény, aki a folyamatot elindítja, alperes pedig az a személy, akit gondnokság alá szeretnének helyezni. **Maga a folyamat hosszabb időt is igénybe vehet, ezért érdemes időben elindítani a folyamatot a fogyatékossgal élő gyermek 18. életévének betöltése előtt.**

A nagykorú cselekvőképes személy cselekvőképességének jövőbeli részleges vagy teljes korlátozása esetére közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy gyámhatóság előtt **személyesen előzetes jognyilatkozatot** tehet. A nyilatkozatot tevő személy az előzetes jognyilatkozatban megnevezheti azt az egy vagy több személyt, akit gondnokául rendelni javasol; kizárhat egy vagy több személyt a gondnokok köréből; és meghatározhatja, hogy egyes személyes és vagyoni ügyeiben a gondnok milyen módon járjon el. Az előzetes jognyilatkozatot be kell jegyezni az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásába. Az előzetes jognyilatkozat nyilvántartásba való bejegyzésének elmaradása az előzetes jognyilatkozat érvényességét nem érinti.²³

A **gondnokság alá helyezési eljárás egy hosszú folyamat**, ahol több lépcsőben vizsgálják, hogy az érintettnek szüksége van-e gondnokra. Az eljárás első szakaszában a gyámhatóság feladata, hogy lehetőleg minél többet megtudjon az érintettől, életéről és környezetéről: a gyámhatóság meghallgatja őt, megkérdezi a környezetében élő személyeket, környezettanulmányt készít az otthonában, beszerzi egy pszichiáter szakorvos véleményét és a korábbi orvosi papírokat. Az eljárás második részében a gyámhatóság átadja az ügyet bíróságnak, aki a végleges döntést meghozza.²⁴ A gondnokság alá helyezés egy olyan súlyos jogkorlátozás, amit az eset összes körülménye alapján **csak bíróság dönthet el**. Ha a gyámhatóság úgy ítéli meg, hogy gondnokság alá helyezés és gondnok kijelölése szükséges, az iratokat megküldi az érintett személy lakóhelye szerinti járásbíróságnak. Ezt követően a bíróság újra meghallgatja őt, akit a perben már *alperes*-nek neveznek. A bíróság ezenkívül tanúként idézi az érintett családtagjait, környezetében élőket, elküldi az alperest egy pszichiáter szakértőhöz.²⁵

A gyámhatósági eljárás és az azt követő (polgári) bírósági per is arra a kérdésre keresi a választ, hogy az érintettnek / alperesnek van-e **belátási képessége**. Ez a fogalom azt jelenti, hogy tisztában van az őt körülvevő világgal, alapismeretekkel rendelkezik és elboldogul az életben. Tehát pl.: tudja, hogy mennyibe kerül 1 kg kenyér, tud számolni, vásárolni, nem lehet átverni. Vagy, hogy képes több szempont mérlegelése után megalapozott döntéseket hozni, saját maga számára előnyösen dönteni. Tudja, milyen politikai pártok vannak, tudja, ki a miniszterelnök vagy a köztársasági elnök, és hogy mi történik a választásokon. Erről a belátási képességről a bíróság dönt. A döntéshez a bíróság kéri egy igazságügyi pszichiáter szakértő véleményét is.

²³ Integrált Jogvédelmi Szolgálat (2014): Tájékoztató a gondnoksággal kapcsolatos eljárásokról: http://www.ijsz.hu/UserFiles/gondnoksag_v08.pdf

²⁴ TASZ (2018): Kisokos a gondnokságról: <http://tasz.hu/cikkek/kisokos-a-gondnoksagrol>

²⁵ u.a.

Ezenkívül meghallgatja az alperest is a bíróságon. A bíró csak akkor helyezhet valakit gondnokság alá, ha az érintett jogainak védelme másként nem biztosítható, és csak abban a minimális ügycsoportban, amiben feltétlenül kell. (A gyakorlatban sajnos gyakran nem ezzel találkozunk.)²⁶

A gondnokság alá helyezésnek három feltétele van, gondnokság alá csak akkor lehet valaki helyezni, ha ezek a feltételek együttesen fennállnak:

- 1) mentális zavar megléte,
- 2) ez a mentális zavar olyan hatással van az érintettre, amely tartósan vagy nagymértékben csökkenti a belátási képességét,
- 3) egyéni körülmények, társas kapcsolatok hiánya: nem veszi körül támogató közeg a személyt (pl: család, barátok). Gondnokság alá helyezésről és gondnok kirendeléséről minden esetben bíróság dönt a per végén.²⁷

A gondnokság alá helyezés folyamatáról, a gondnok feladatairól, kötelezettségeiről, valamint minden egyéb, a gondnoksághoz kapcsolódó kérdéstről a TASZ Gondnokságról szóló Kisokosa, valamint az Integrált Jogvédelmi Szolgálat összefoglaló anyaga részletes leírást ad az érdeklődők számára.

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ 2013. évi CLXXV. törvény a gondnokoltak és az előzetes jognyilatkozatok nyilvántartásáról: <http://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300175.tv>
- ✓ TASZ (2021): Kisokos az előzetes jognyilatkozatról, könnyen érthető verzió: <http://tasz.hu/cikkek/elozetes-jognyilatkozat-konnyenertheto>
- ✓ TASZ (2018): Kisokos a gondnokságról: <http://tasz.hu/cikkek/kisokos-a-gondnoksagrol>
- ✓ TASZ (2021): Kisokos a gondnokságról, könnyen érthető verzió: <http://tasz.hu/cikkek/gondnoksag-konnyenertheto>
- ✓ Integrált Jogvédelmi Szolgálat (2014): Tájékoztató a gondnoksággal kapcsolatos eljárásokról: http://www.ijsz.hu/UserFiles/gondnoksag_v08.pdf
- ✓ Kézenfogva Alapítvány releváns szolgáltatása: <http://kezenfogva.hu/milyen-szolgaltatasokat-nyujtunk-0>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány jogsegély szolgálata: <http://kezenfogva.hu/jogsegely-szolgalat>

Támogatott döntéshozatal

Ebben a jogi intézményben a **támogató segíti a támogatott személyt. A döntéshozatalukban akadályozott nagykorú személyek számára** egyéni szükségleteiken alapuló döntési segítség biztosítására kerül sor anélkül, hogy ez az érintett személy cselekvőképességének korlátozásával járna. **Nem helyettes döntéshozatal, nem együttesdöntéshozatal, hanem segítség a döntés meghozatalában.** Fontos kiemelni, hogy **a támogatott személy cselekvőképessége teljes,** a támogatott személy és a támogató egyenrangú felek. Az eljárás minden eleme a támogatott személy saját akaratán, egyetértésén és együttműködésén alapul.

A jogszabályokban meghatározottak szerint **a támogatott döntéshozatal igénybevételére** nagykorú, 18. életévüket betöltött személyek jogosultak, az alábbiak szerint:

- belátási képességük kisebb mértékben csökkent,
- döntéseik meghozatalában segítségre van szükségük, és
- nincs szükség gondnokság alá helyezésükre.

²⁶ TASZ (2018): Kisokos a gondnokságról: <http://tasz.hu/cikkek/kisokos-a-gondnoksagrol>

²⁷ TASZ (2018): Kisokos a gondnokságról: <http://tasz.hu/cikkek/kisokos-a-gondnoksagrol>

A támogatott döntéshozatal elrendelése nem köthető meghatározott egészségi vagy mentális állapothoz. Támogató kirendelését **bárki kérheti** a gyámhatóságtól, aki úgy véli, hogy általánosságban vagy egyes ügyeiben a döntései meghozatalában segítségre szorul, de magát a döntést önállóan is képes meghozni. Támogató kirendelésére a bíróság megkeresése alapján is lehetőség van, ha a gondnokság alá helyezési eljárásban a bíróság úgy véli, hogy gondnokság alá helyezésre nincs szükség. Támogató személyként elsősorban a támogatott személlyel **bizalmi viszonyban álló személyt kell kirendelni**, aki vállalja ezen feladat ellátását.²⁸

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ 2013. évi CLV. törvény a támogatott döntéshozatalról: <http://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300155.tv>
- ✓ TASZ (2021): Kisokos a támogatott döntéshozatalról, könnyen érthető verzió: <http://tasz.hu/cikkek/tamogatott-donteshozatal-konnyenertheto>
- ✓ Támogatott döntéshozatal Ismertető – a protokoll alapján – a támogatóként kirendelt személyek számára: http://www.macsgyoe.hu/downloads/szakmai_anyagok/tdismerteto.pdf
- ✓ Kézenfogva Alapítvány jogsegély szolgálata: <http://kezenfogva.hu/jogsegely-szolgalat>

III. A munka világa

A komplex minősítés

Ahogy az EFI Portál írja, ha valaki olyan egészségkárosodással vagy fogyatékossgal rendelkezik, amely jelentősen befolyásolja munkavégző képességét, vagy netán egyáltalán nem is tud dolgozni, akkor hivatalos minősítési eljárás folyamatán szükséges végig menni, amelyet **komplex minősítésnek** nevezünk. A folyamat során a kérelmező egészségi állapota, a rehabilitálhatósága, a rehabilitáció lehetséges iránya, a rehabilitációs szükséglete, továbbá a rehabilitációhoz szükséges időtartam kerül megállapításra. Azért nevezik komplexnek a minősítést, mert nem csak az egészségügyi állapot, hanem a munkaerőpiaci és a szociális helyzet szempontjából is megvizsgálják az adott személy lehetőségeit és az elhelyezkedést akadályozó tényezőket.²⁹

A komplex minősítés révén jogosulttá válnak a **megváltozott munkaképességűek** számára járó ellátásokra, és a munkavállalást elősegítő szolgáltatásokra. A megváltozott munkaképességű személyek ellátásaival kapcsolatban rehabilitációs hatóságként, rehabilitációs szakértői szervként és orvosszakértői szervként a kérelmező lakó- vagy tartózkodási helye szerint illetékes vármegyei kormányhivatal jár el.³⁰

Megváltozott munkaképesség

Több jogszabály többféleképpen határozza meg a **megváltozott munkaképességű** személyek körét (támogatási területenként eltérő lehet a fogalom), ugyanakkor az egyértelmű, hogy a megváltozott munkaképességet minden esetben megalapozza, ha a rehabilitációs hatóság komplex minősítése szerint **egészségi állapota legfeljebb 60 százalékos mértékű**. Hangsúlyozzuk, hogy a megváltozott munkaképességet nem csak az igazolhatja hogy az érintett egészségi állapota 60 százalékos vagy kisebb mértékű a rehabilitációs hatóság komplex minősítése alapján, hanem bizonyos jogosultságok esetében igazolhatja például az, hogy az érintett egészségkárosodása 40 százalékos vagy nagyobb mértékű (az erről szóló szakvélemény,

²⁸ Támogatott döntéshozatal Ismertető – a protokoll alapján – a támogatóként kirendelt személyek számára: http://www.macsgyoe.hu/downloads/szakmai_anyagok/tdismerteto.pdf

²⁹ EFI Portál – Munka világa: <http://www.efiportal.hu/munka-vilaga/>

³⁰ EFI Portál – Munka világa: <http://www.efiportal.hu/munka-vilaga/>

szakhatósági állásfoglalás, hatósági bizonyítvány, minősítés időbeli hatálya alatt), illetve munkaképesség csökkenése 50-100 százalékos mértékű (erről szóló szakvélemény időbeli hatálya alatt) vagy fogyatékosági támogatásban, vakok személyi járadékában részesül. Amennyiben a komplex minősítés során megállapításra kerül, hogy a kérelmező egészségi állapotának mértéke 60 százalékos vagy kisebb mértékű, megváltozott munkaképességű személynek minősül, amely minősítés több kategóriába³¹ sorolható.³²

A komplex minősítési eljárás megindításához először a háziorvost kell felkeresni az, mert az általa kiadott dokumentumok szükségesek lesznek a kérelem benyújtásához. Ezt követően össze kell gyűjteni minden orvosi dokumentumot, valamint, ha azok nincsenek meg, akkor be kell szerezni őket a megfelelő szakrendeléseken. A hivatalos eljárást már ekkor, az orvosi papírok beszerzésével párhuzamosan érdemes megindítani az illetékes rehabilitációs hatóságként eljáró fővárosi vagy vármegyei kormányhivatalnál. Fontos, hogy az összes kötelező melléklet benyújtásra kerüljön, mert hiányosságok pótlása jelentősen megnövelheti az eljárás időtartamát.

A folyamat elindításához szükséges adatlap és minden egyéb információ megtalálható az illetékes kormányhivatal honlapján:

<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/budapest/jarasok/megvaltozott-munkakepessegen-alapulo-ellatasok-uj>

Figyelem! Az adatlap kitöltése előtt javasoljuk a kérelemhez kapcsolódó tájékoztató áttanulmányozását. A kitöltés megkezdése előtt érdemes átgondolni az eddigi munkahelyeket, a betöltött munkaköröket, mert a nyomtatványokon erre vonatkozó kérdések is szerepelnek. Erre azért van szükség, hogy a komplex minősítést végző bizottság teljes képet kapjon a minősítést kérelmező személy foglalkoztatási előzményeiről, eddigi munkatapasztalatáról. A komplex minősítésben a megmaradt egészségi állapot és hasznosítható képességek feltárása történik egészségügyi, szociális és foglalkoztatási szempontból. A minősítést egy minimum négytagú bizottság végzi, amely két fő orvos-szakértőből és egy fő foglalkozási rehabilitációs, illetve egy fő szociális szakértőből áll. A hatóság minden esetben írásban küld értesítést a komplex minősítés eredményéről. Amennyiben az eredménnyel nem ért egyet a kérelmező, úgy az elsőfokú határozat ellen a határozatot kiadó hatóságnál nyújtható be a fellebbezés. A hatóság által kiadott határozatok minden esetben tájékoztatást nyújtanak a jogorvoslati lehetőségekről.³³

Lehetőségek a foglalkoztatásba való bekapcsolódására

A megváltozott munkaképességű emberek számára több lehetőség is rendelkezésre áll ahhoz, hogy munkát vállaljanak. Vannak védettebb feltételeket biztosító, kifejezetten a megváltozott munkaképességű foglalkoztatására kialakított **akkreditált foglalkoztatók**, vagy az általános körülményeket biztosító **nyílt munkaerőpiaci munkáltatók** vagy akár

³¹ A megváltozott munkaképességű személy az egészségi állapota alapján a 2011. évi CXCI. törvény 3. § (2) bekezdése és a komplexminősítésre vonatkozó részletes szabályokról szóló 7/2012. (II. 14.) NEFMI rendelet (a továbbiakban: NEFMI rendelet) szerint minősítési kategóriákba sorolható. Az alábbi minősítési kategóriák lehetségesek: B1 - foglalkoztathatósága rehabilitációval helyreállítható (51-60% közötti egészségi állapot); B2 - egészségi állapota alapján rehabilitálható, azonban a külön jogszabályban meghatározott egyéb körülményei miatt nem foglalkoztatható, foglalkozási rehabilitációja nem javasolt (51-60% közötti egészségi állapot); C1 - tartós foglalkozási rehabilitációt igénylő személy (31-50% közötti egészségi állapot); C2 - egészségi állapota alapján tartós rehabilitációt igényel, azonban a külön jogszabályban meghatározott egyéb körülményei miatt nem foglalkoztatható, foglalkozási rehabilitációja nem javasolt (31-50% közötti egészségi állapot); D - csak folyamatos támogatással foglalkoztatható megváltozott munkaképességű munkavállaló (1-30% közötti egészségi állapot); E - egészségkárosodása jelentős, önellátásra részben, vagy egyáltalán nem képes A minősítési kategóriák függvényében azok a személyek, akik a megállapításhoz szükséges egyéb jogosultsági feltételeket is tudják igazolni, rokkantsági vagy rehabilitációs ellátásra válhatnak jogosulttá. Az ellátás típusát az egészségi állapot mellett az érintett személy rehabilitálhatósága is befolyásolja. További információk: https://ertekvagy.hu/hu/-/tudnivalok_komlex_minositesrol

³² Kezenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

³³ EFI Portál (Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál): <http://www.efiportal.hu/munka-vilaga/>

közfoglalkoztatók. Általánosságban az érintettek bárhol dolgozhatnak, ahol a munkáltatók a képességeiknek, egészségi állapotuknak megfelelő munkahelyet tudnak biztosítani.³⁴

A munkavállalók és foglalkoztatók több internetes portálon keresztül is kaphatnak tájékoztatói segítséget, a téma iránt érdeklődők számára mindenképpen ajánljuk az **Érték vagy! Intelligens rehabilitációs álláskereső portál** (<http://ertekvagy.hu/kezdolap>) tanulmányozását, valamint a **Rehabjob** (<http://rehabjob.hu>) oldalának böngészését. Mind a két oldalon mind a munkavállalók, mind a munkát kívánók megjelennek, amely lehetőséget ad a közös munka megkezdéséhez, sikeres kapcsolódáshoz.

Munkakeresés esetén szintén nagyon hasznos az alábbi **szolgáltatási térkép az Érték vagy! oldaláról**, ahol megtalálhatóak a megváltozott munkaképességű álláskeresők és a munkaadók által használható, különböző szolgáltatást biztosító:

- rehabilitációs ügyintézők (megyei kormányhivatalok rehabilitációs hatóságai),
- az EFOP-1.1.1 és az EFOP-1.9.3 projektek szolgáltatási helyei,
- az akkreditált szolgáltató szervezetek,
- az akadálymentesítési szakértők,
- az akkreditált munkáltatók,
- a fejlesztő foglalkoztatók,
- az országos érdekvédelmi szervezetek, illetve
- a jelnyelvitolmácsok.

Térkép:http://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1d4573FzqZ4kTY_cCFEARWnHvuN--XzxF&ll=47.178493036679384%2C19.456401299999992&z=7

Az EFI Portál vonatkozó aloldala alapján az alábbi, **témához kapcsolódó szakmai anyagok, adatbázisok elérhetőségét** osztjuk meg mi is:

- ✓ [az akkreditált foglalkoztatásról általában- külső honlap](#)
- ✓ [akkreditációs tanúsítvánnyal rendelkező foglalkoztatók listája - külső honlap](#)
- ✓ [fejlesztő foglalkoztatásról általában- külső honlap](#)
- ✓ [közfoglalkoztatásról általában- külső honlap](#)
- ✓ [közfoglalkoztatók listája- külső honlap](#)
- ✓ [foglalkozási rehabilitációs akkreditált szolgáltatók listája - külső honlap](#)
- ✓ [foglalkozási rehabilitációs szolgáltatásokról általában;- külső honlap](#)
- ✓ [a foglalkozási rehabilitáció fogalomgyűjteménye- külső honlap](#)
- ✓ [a foglalkozási rehabilitáció intézményrendszere](#)

A **komplex minősítéssel kapcsolatos részletekről**, az ezzel járó munkáltatói kötelezettségekről, és az ehhez kapcsolódó pénzbeli ellátásokról a Kézenfogva Alapítvány Életút kiadványában olvashat többet a kiadvány 65. oldalától a „6. Felnőttkor/munkavállalás” című fejezetben.

„Az én gyermekem egyáltalán nem fog tudni dolgozni!”³⁵

Az, hogy valaki **„nem munkaképes”** általánosan **nem mondható ki**, legfeljebb egy adott munkakör, feladatkör vonatkozásában. Még az a személy is létesíthet munkaviszonyt – ha egy

³⁴ EFI Portál (Egységes Fogyatékosügyi Információs Portál): <http://www.efiportal.hu/munka-vilaga/>

³⁵ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

munkáltató egy adott munkakörre alkalmasnak találja - aki a rehabilitációs szakértői szerv véleménye alapján „E” kategóriába tartozik, azaz „egészségkárosodása jelentős, önellátásra részben, vagy egyáltalán nem képes”.

Amennyiben a fogyatékos, **megváltozott munkaképességű munkavállaló cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll**, a jogszabály nem zárja ki, hogy munkaviszonyt létesítsen, de az alábbi speciális szabályokat figyelembe kell venni:

- Ha a munkavállaló cselekvőképességében a munkaviszonnyal összefüggő ügycsoportban részlegesen korlátozott (azaz ebben az ügycsoportban) akkor a munkaszerződés megkötése, (módosítása, megszüntetése) illetve kötelezettség vállalás esetén a törvényes képviselő (gondnok) hozzájárulása szükséges.
- Ha a munkavállaló cselekvőképtelen, akkor helyette törvényes képviselője (gondnok) tesz jognyilatkozatot (ír alá).
- A cselekvőképtelen teljesen vagy részlegesen korlátozott munkavállaló csak olyan munkakörre létesíthet munkaviszonyt, amit egészségi állapotánál fogva tartósan és folyamatosan képes ellátni. A munkavállalóra vonatkozó egészségügyi alkalmassági vizsgálat kiterjed a részletes munkaköri feladatok ellátására.
- A munkavállaló munkavégzését folyamatosan és oly módon kell felügyelni, hogy az egészséges és biztonságos munkafeltételek megtartását biztosítsa. (Lásd: Mt. 212. §)

Természetesen a **munkavégző képességet jelentős mértékben befolyásolhatja egy adott személy fogyatékoságának súlyossági foka, egészségkárosodásának mértéke**. A munkavégzési képesség jelentős csökkenése esetében előfordulhat, hogy az érintett személy csak védettebb körülmények között, vagy szociális ellátás keretein belül (fejlesztő foglalkoztatás) tud dolgozni, vagy munka jellegű tevékenységet (munkaterápiás foglalkoztatás) vállalni. Abban az esetben, ha egyetlen foglalkoztatási formában sem tud az érintett elhelyezkedni, munkát végezni, akkor fel kell térképezni, hogy vannak-e a munkavégző képességek területén fejleszthető területek.

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ ELTE GYOPSZ - Szakértői bizottsági tevékenységek: http://gyopsz.elte.hu/Szak_biz_tev
- ✓ Rehabjob online álláskereső portál megváltozott munkaképességű személyeknek: <http://www.rehabjob.hu/>
- ✓ Érték vagy! online oldal megváltozott munkaképességű személyeknek: <http://ertekvagy.hu/hu/megvaltozott-munkakepessegu-szemelyek>
- ✓ A megváltozott munkaképességű személyek ellátásai 2022: <http://csaladitudakozo.kormany.hu/>
- ✓ <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/budapest/jarasok/megvaltozott-munkakepessegen-alapulo-ellatasok-uj>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf
- ✓ Kézenfogva Alapítvány releváns szolgáltatása: <http://kezenfogva.hu/milyen-szolgáltatásokat-nyújtunk-0>
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál) - Munka világa: <http://www.efiportal.hu/munka-vilaga/>

IV. Lakhatási lehetőségek és alternatívák

A családok életében ez kardinális kérdés a fogyatékossgal élő gyermekük **lakhatási kérdése**, különösen igaz ez az SHF személy esetében. Az, hogy a felnőtt korú fogyatékos fiatal hol fog élni, nagyban függ attól, hogy milyen az önállósága, mennyiben van szüksége személyes támogatásra, gondoskodásra, illetve nyilván az anyagi helyzettől is függ. Már az **iskolás korban érdemes felmérni, utánajárni** annak, hogy milyen lakhatási lehetőségek vannak a felnőtt korú fogyatékos személy számára a környéken, és átgondolni azt, hogy hogyan szeretnénk a lakhatási kérdéseket megoldani az elkövetkezendő 5-10-15-20 éves távlatban. Ahogyan azt a Kézenfogva Alapítvány szakmai anyaga is ajánlja³⁶, érdemes a kérdésben már a gyermek általános iskolai éveit alatt gondolkodni és tájékozódni, a témához kapcsolódó műhelyeken részt venni annak érdekében, hogy amikor aktuálissá válik a kérdés, akkor kellően tájékozottak legyünk a lehetséges lakhatási és támogatási formák tekintetében.

A fogyatékossgal élő fiatal felnőttek esetében az alábbi általános utak fordulnak elő lakhatási kérdésekben:

- 1) továbbra is szüleivel él (nem önállóan),
- 2) elköltözik (önállóan él, egyedül, vagy párjával, gyermekeivel, barátaival), vagy
- 3) szociális intézményi ellátást és hozzá kapcsolódó szolgáltatást vesz igénybe.

A SHF fiatal felnőttek esetében jellemzően az első és a harmadik út járható a mindennapi önellátás hiánya, és magas támogatási szükségletek miatt. Amennyiben az érintett önálló életvitelében olyan támogatásra szorul, amely önálló (vagy családtagjaival) lakhatása keretében nem megvalósítható, akkor szüksége lehet **bentlakásos szociális ellátásra és szolgáltatásokra**.

Ezek az intézmények különböző fenntartásúak lehetnek (többek között állami, egyházi, civil), a következő keresőben van lehetőségünk különböző intézmények között keresni a megfelelő szűrőfeltételek megadása után: <http://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>

A Szociális törvény³⁷ a következő szociális szakosított, bentlakást nyújtó ellátásokat nevesíti:

- támogatott lakhatás
- ápolást, gondozást nyújtó intézmények
- átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények
- lakóotthonok
- rehabilitációs intézmények

Az egyes lakhatási lehetőségek jellemzői, célcsoportjai, bekerülési feltételei és egyéb hasznos jellemzői a **Kézenfogva Alapítvány 2022-ben megjelent „Különleges életek” kiadványában**³⁸ találhatóak meg a 79. oldalon kezdődő „8. Személyes gondoskodást nyújtó, szociális ellátások” című fejezetben, melyből a legfontosabbakat megjelenítjük ebben a kiadványban is az érdeklődők számára „ízeltőként” változtatás nélkül.

³⁶ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

³⁷ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról: <http://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300003.tv>

³⁸ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

A támogatott lakhatás

A támogatott lakhatás, mint új szolgáltatási forma 2013. január 1-jével került bevezetésre, mint **új szociális ellátási forma**. A támogatott lakhatás az ellátott életkorának, egészségi állapotának és önellátási képességnek megfelelően biztosít **lakhatási, illetve egyéb szociális szolgáltatásokat** az ellátott önálló döntése, szükséglete, képességei, készségei maximális figyelembevételével.

A **támogatott lakhatás célja** a lehetőség szerinti önálló életvitel kialakítása és fenntartása – támogatói hálózat létrehozásával. Az új szolgáltatás legfontosabb újdonsága, hogy a lakhatás és a napközbeni tevékenységek (pl. oktatás, szabadidős tevékenységek, közszolgáltatások igénybevétele) szétválnak, biztosítva ezzel a személyre szabott és szükségletekre épülő ellátást.

A támogatott lakhatást **igénybe veheti fogyatékos személy, pszichiátriai és szenvedélybeteg személy** (demens személy nem veheti igénybe). Az igénybevevő lehet kiskorú, nagykorú személy. A támogatott lakhatás – az engedélyezett férőhelyszámon felül – biztosíthatja az ellátást igénybevevőről gondoskodó szülő, egyéb hozzátartozó, illetve az ellátást igénybevevő kiskorú gyermekének elhelyezését. Az elhelyezés alapfeladatot meghaladó szolgáltatásnak minősül, Magyarországon viszonylag kevés gyakorlatot látunk ezek megvalósulására.

A támogatott lakhatás a **következő szolgáltatásokat biztosítja**:

- Lakhatási szolgáltatás: maximum 6 fő illetve 12 fő elhelyezését biztosító ingatlanokban
- Esetvitel, társadalmi hozzáférés támogatása.
- Szolgáltatások - komplex szükségletfelmérés eredménye alapján, az igénybevevő szükségletei szerint: felügyelet, étkeztetés, gondozás, készségfejlesztés, tanácsadás, pedagógiai segítségnyújtás, gyógypedagógiai segítségnyújtás, szállítás és háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtás.

A támogatott lakhatás szolgáltatás **igénybevételének feltétele** a fogyatékos személy esetében

- a szakorvos, kezelőorvos **szakvéleményének** rendelkezésre állása (amely igazolja a fogyatékoság fennállását),
- az orvosi dokumentáció felhasználásával lefolytatott **alapvizsgálat** (külön szerv végzi, intézményvezető kezdeményezi),
- a **komplex szükségletfelmérés** lefolytatása (külön szakértő és intézményvezető végzi, intézményvezető kezdeményezi).

A támogatott lakhatás igénybevétele esetében a szolgáltató és az igénybevevő megállapodást köt. A szolgáltatás igénybevevője a megállapodás alapján fizeti meg a személyi térítési díjat. (Támogatott lakhatás esetén a személyi térítési díj a lakhatási szolgáltatás intézményi térítési díjának, és az előző hónapban ténylegesen igénybe vett, szolgáltatások intézményi térítési díjának az összege azzal, hogy a jövedelemhányad nem haladhatja meg az ellátott havi jövedelmének 80%-át. A támogatott lakhatás térítési díjára egyebekben a tartós bentlakásos intézmények térítési díjára vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.)

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról: <https://njt.hu/jogszabaly/1993-3-00-00>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára:

http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szukok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

- ✓ Szociális Ágazati Portál, intézménykereső: <http://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>
- ✓ EFI Portál – Támogatott lakhatás fontosabb jellemzői: <http://www.efiportal.hu/szocialis-szolgalattasok/szakositott-ellatasok-szakellatasok/tamogatott-lakhatas/>
- ✓ FSZK – Támogatott lakhatási szolgáltatások: <http://fszk.hu/wp-content/uploads/2017/04/T%C3%A1mogott-lakhat%C3%A1si-szolg%C3%A1ltat%C3%A1sok.pdf>
- ✓ FSZK - a támogatott lakhatás működtetésének szakmai ajánlásokkal kiegészített protokollja: http://fszk.hu/wp-content/uploads/2019/12/TL-protokoll-kiadvany_2020.pdf
- ✓ Kézenfogva adatbázis – Támogatott lakhatás: <http://info.kezenfogva.hu/szolgalattasok/23634>
- ✓ FSZK - intézményi férőhely kiváltási terv módszertani útmutató (2017): http://fszk.hu/wp-content/uploads/2018/09/IFKT_MODSZERTANI-UTMUTATO_EGYBEN_vegleges-2.pdf
- ✓ Kézenfogva Alapítvány: <https://kezenfogva.hu/milyen-szolgalattasokat-nyujtunk-0>

Lakóotthoni ellátás

A lakóotthon olyan nyolc-tizenkettő, illetve tizennégy pszichiátriai beteget vagy fogyatékos személyt - ideértve az autista személyeket is -, illetve szenvedély-beteget befogadó intézmény, amely az ellátást igénybevevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít. A lakóotthoni ellátás formái fogyatékos személyek lakóotthona esetében rehabilitációs célú lakóotthon vagy ápoló-gondozó célú lakóotthon.

Lakóotthonban az a személy helyezhető el, aki

- a) önellátásra legalább részben képes,
- b) elégséges jövedelemmel rendelkezik az új életforma költségeinek viseléséhez,
- c) folyamatos tartós ápolást, felügyeletet nem igényel.

Rehabilitációs célú lakóotthonban elhelyezhető:

- aki intézményi elhelyezés során felülvizsgálatban részt vett, és a felülvizsgálat eredménye, illetve a gondozási terv és egyéni fejlesztés alapján lakóotthoni elhelyezése az önálló életvitel megteremtése érdekében indokolt;
- aki családban él és képességei fejlesztése, valamint ellátása lakóotthoni keretek között biztosítható és rehabilitációja családjában nem oldható meg;
- önellátásra legalább részben képes;
- lakóotthonba kerülése időpontjában a tizenhatodik életévét már betöltötte, de a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt még nem.

Fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthonába elhelyezhető:

- A fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthonába - intézményből történő elhelyezés esetén a felülvizsgálat és az egyéni fejlesztés eredményeire figyelemmel - a fogyatékos jellegétől és súlyosságától és önálló képességétől függetlenül helyezhető el fogyatékos személy.

Fogyatékos személyek ápoló-gondozó intézménye

Az a **fogyatékos személy vehető fel**, akinek oktatására, képzésére, foglalkoztatására, valamint gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség. Enye értelmi fogyatékos kiskorú csak kivételesen helyezhető el a fogyatékos személyek otthonában, esetükben az ápolással, gondozással párhuzamosan biztosítani kell a korai

fejlesztést és gondozást vagy a fejlesztő nevelést ellátó, területileg illetékes pedagógiai szakszolgálati intézménnyel való együttműködést, továbbá az iskolai tanulmányok folytatásának segítségét. A fogyatékos személyek otthonában **elkülönítetten kell megszervezni** a kiskorúak és a felnőttek, valamint az enyhe, a közép súlyos és a súlyos értelmi fogyatékos személyek ellátását.

Nagykorú fogyatékos személy fogyatékos személyek otthonában történő elhelyezésének feltétele a benyújtott orvosi dokumentáció felhasználásával lefolytatott **alapvizsgálat** elvégzése. Az alapvizsgálat elvégzésével egyidejűleg a **komplex szükségletfelmérést** is el kell végezni. A fogyatékos személyek bentlakásos intézményének vezetője az alapvizsgálat elvégzésének kezdeményezésével egyidejűleg a komplex szükségletfelmérést is elvégzi, és tájékoztatja az ellátást igénylőt a támogatott lakhatás igénybevitelének lehetőségéről.

Fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye

A fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye azon a fogyatékos, valamint mozgás-, illetőleg látássérült személyek elhelyezését szolgálja, akiknek oktatása, képzése, átképzése és rehabilitációs célú foglalkoztatása csak intézményi keretek között valósítható meg. A szolgáltatás határozott idejű megállapodással vehető igénybe, max.: 3+2 év. Az intézmény előkészíti az ott élők családi és lakóhelyi környezetbe történő visszatérését, valamint megszervezi az intézményi ellátás megszűnését követő utógondozást.

Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények

A fogyatékos személyek ellátása esetében a fogyatékos személyek gondozóháza biztosít átmeneti elhelyezési lehetőséget. Azon fogyatékos személyek számára biztosít ellátást, akiknek ellátása családjukban nem biztosított, vagy az átmeneti elhelyezést a család tehermentesítése teszi indokolttá, az elhelyezés időtartama max.: 1+1 év.

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ Kézenfogva adatbázis - Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények: <http://info.kezenfogva.hu/szolgáltatások/23605>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány – Ápolást, gondozást nyújtó intézmények: <http://info.kezenfogva.hu/szolgáltatások/23626>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány – Lakóotthonok: <http://info.kezenfogva.hu/szolgáltatások/23612>
- ✓ Szociális Ágazati Portál intézménykeresője: <http://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>

Kiegészítésként a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM), illetve a **Belügyminisztérium (BM) kiadásában megjelenő** „[Tájékoztató a fogyatékosághoz és egészségkárosodáshoz kötődő ellátásokról és szolgáltatásokról 2022](#)” kiadványban a következő szakosított ellátási formákról tájékozódhat általános kérdésekben:

Szakosított ellátási formák

- Fogyatékos személyeket ellátó intézmények
- Lakóotthon

V. Ellátások, szolgáltatások, támogatások

Releváns alapszolgáltatások, szociális szolgáltatások az iskolás kor után

1) Az aktuálisan elérhető szociális ellátásokról és szolgáltatásokról, valamint egyéb pénzbeli és természetbeni ellátásokról a korábbi EMMI Központi Ügyfélszolgálati Irodája minden évben átlátható, strukturált összegző dokumentumokat jelentetett meg. A **sokak által kedvelt tájékoztató füzetek** 2022-től kezdődően a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM), illetve a **Belügyminisztérium (BM) kiadásában jelennek meg**, melyek itt érhetőek el: <http://csaladitudakozo.kormany.hu/> Az egyes fogyatékosághoz kapcsolódó alapszolgáltatásokról itt található további információ: [Tájékoztató a fogyatékosághoz és egészségkárosodáshoz kötődő ellátásokról és szolgáltatásokról 2022](#)

Szociális alapszolgáltatásokról rövid áttekintő ebben a dokumentumban:

- Étkeztetés
- Házi segítségnyújtás
- Családsegítés
- Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- Támogató szolgáltatás
- Nappali ellátás

2) A felnőtt fogyatékos személyek életének megszervezéséhez elengedhetetlen azoknak a szociális alapszolgáltatásoknak az ismerete, amelyeket a családok igénybe vehetnek, és amelyek a család lakókörnyezetében elérhetőek és igénybe vehetőek. A következő rövid részben felsorolásszintén említjük meg ezeket a szolgáltatásokat, részletesebb leírásait, jogosultsági és igénybevételi feltételeit a **Kézenfogva Alapítvány 2022-ben megjelent „Különleges életek” kiadványában**³⁹, a weboldalukon elérhető szolgáltatási keresők írják le részletesen, valamint az **EFI Portálon is áttekintő verzióban** érhetőek el ezek a leírások.

Alapellátások, amelyek a legnagyobb segítséget jelenthetik a súlyosan halmozott fogyatékosággal élő fiatal felnőtt életének megszervezésében:

- Nappali ellátás
- Étkeztetés
- Házi segítségnyújtás
- Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- Támogató szolgáltatás
- kiegészítésként: a családsegítés, és a közösségi ellátások leírásai is hasznosak lehetnek, valamint bizonyos esetekben falu vagy tanyagondnoki szolgálat is hasznos segítséget jelenthet

3) Ezeket kiegészítve **települési önkormányzat feladatai közé tartozik számos olyan családsegítéssel, közvetítéssel és információátadással kapcsolatos tevékenység**, amelyeket a helyi illetőségű családsegítő szolgálatokon keresztül, vagy a járásközpontokhoz tartozó családsegítő központokon keresztül lehet igénybe venni. Probléma, kérdés vagy bizonytalanság esetén érdemes felkeresni a területileg illetékes támogató szervezetet, és ők egyénileg tudnak támogatást nyújtani, további szolgáltatások igénybevételében, javaslatában.

³⁹ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

4) Fogyatékossgal élő személyek **szállítását** jellemzően támogató szolgáltatás keretein belül oldják meg az intézmények és családok, azonban sok esetben tapasztaljuk, hogy a családok nem ismerik a rendelkezésre álló lehetőségeket a saját lakóhelyükhöz kapcsolódva. Az egyes szállítási lehetőségekről érdemes az EFI Portál vonatkozó aloldalát felkeresni, ahol a saját megyénket kiválasztva tájékozódhatunk a „helyi” Gondozási Központok, Szociális Intézmények, Szociális Szolgáltató Központok, Támogató Szolgálatok, Egészségügyi Központok, Gyermekjóléti Központok, Egyházi Intézmények által nyújtott szállító szolgálatokról. A portál aloldala itt található: <http://www.efiportal.hu/szocialis-szolgaltatasok/szallitok/>

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékossgügyi információs Portál) – Szállító szolgáltatások: <http://www.efiportal.hu/szocialis-szolgaltatasok/szallitok/>
- ✓ Szociális Ágazati portál intézménykeresője: <http://szocialisportal.hu/szakmai-intezmenykereso/>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf
- ✓ Efi Portál (Egységes Fogyatékossgügyi információs Portál) – Szociális szolgáltatások: <http://www.efiportal.hu/szocialis-szolgaltatasok/>
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékossgügyi Információs Portál) – Alapszolgáltatások: <http://www.efiportal.hu/szocialis-szolgaltatasok/alapszolgaltatasok/>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány – Ellátások: http://kezenfogva.hu/ellatasok_tipus
- ✓ Kézenfogva Alapítvány - Intézménykereső: <http://info.kezenfogva.hu/>

Releváns pénzbeli és természetbeni ellátások, támogatások az iskolás kor után

A következő részben felsorolás jelleggel igyekszünk megmutatni a fogyatékossggal élő felnőttek, különös tekintettel a súlyosan halmozottan fogyatékos személyeknek járó pénzbeli és természetbeni ellátásokat. Fontos kiemelni, hogy ezek az ellátások és azok összegei változhatnak az összegző tanulmány írása óta eltelt időben, kérjük, ennek megfelelően használják a leírtakat.

1) Az aktuálisan elérhető szociális ellátásokról és szolgáltatásokról, valamint egyéb pénzbeli és természetbeni ellátásokról a korábbi EMMI Központi Ügyfélszolgálati Irodája minden évben átlátható, strukturált összegző dokumentumokat jelentetett meg. A **sokak által kedvelt tájékoztató füzetek** 2022-től kezdődően a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM), illetve a **Belügyminisztérium (BM) kiadásában jelennek meg**, melyek itt érhetőek el: <http://csaladitudo.kormany.hu/> Az egyes fogyatékossgához kapcsolódó kedvezményekről, elérhető ellátásokról és pénzbeli és természetbeni támogatásokról itt található további információ: [Tájékoztató a fogyatékossgához és egészségkárosodáshoz kötődő ellátásokról és szolgáltatásokról 2022](#)

A tartós betegségre, illetőleg súlyos fogyatékossgagra tekintettel folyósított ellátások

- Magasabb összegű családi pótlék
- Fogyatékossgai támogatás

Egészségkárosodáshoz kapcsolódó ellátások

- Rokkantsági járadék

Természetbeni ellátások és szolgáltatások

- Közgyógyellátás
- Gyermek otthongondozási díja
- Ápolási díj
- Tartós ápolást végzők időskori támogatása

Egyéb kedvezmények

- Személyi kedvezmény
- Gépjárműadó fizetése alóli mentesség
- Utazási kedvezmény
- Utazási költségtérítés

A súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési és egyéb kedvezményei

- Gépkocsi szerzési támogatás
- Személygépkocsi átalakítási támogatás
- Parkolási Igazolvány
- Akadálymentesítési támogatás

2) A **Kézenfogva Alapítvány Különleges Életek** című összefoglaló kiadványában⁴⁰ a következő pénzbeli juttatásokról tájékozódhat az érdeklődő, amelyek jelen kiadványban felsorolás jelleggel jelenítünk meg. Minden itt megjelenő támogatásról egységes formában tájékozódhat a Kézenfogva Alapítvány infobázisán az <https://kezenfogva.hu/infobazis> oldalon.

Pénzbeli támogatások a Kézenfogva kiadványában:

- megváltozott munkaképességű személyek ellátásai - rehabilitációs ellátás
- megváltozott munkaképességű személyek ellátásai - rokkantsági ellátás és kivételes rokkantsági ellátás
- egészségkárosodott személyek ellátásai - rokkantsági járadék
- családtámogatási ellátások - anyasági támogatás
- családtámogatási ellátások - családi pótlék/nevelési ellátás - iskoláztatási támogatás
- családtámogatási ellátások - gyermekgondozást segítő ellátás
- családtámogatási ellátások - gyermeknevelési támogatás (gyet)
- pénzbeli szociális ellátások - aktív korúak ellátása - egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás
- pénzbeli szociális ellátások - ápolási díj, emelt összegű ápolási díj, kiemelt ápolási díj
- pénzbeli szociális ellátások - aktív korúak ellátása - foglalkoztatást helyettesítő támogatás
- pénzbeli szociális ellátások - gyermekek otthongondozási díja (gyod)
- pénzbeli szociális ellátások - időskorúak járadéka
- pénzbeli szociális ellátások - tartós ápolást végzők időskori támogatása
- pénzbeli szociális ellátások - települési támogatás hozzátartozói
- pénzbeli nyugellátások - árvaellátás
- súlyos mozgáskorlátozott személyek részére nyújtandó állami támogatás - akadálymentesítési támogatás
- súlyos mozgáskorlátozott személyek részére – közlekedési kedvezmény
- súlyosan fogyatékos személyek pénzbeli ellátásai - fogyatékosági támogatás
- súlyosan fogyatékos személyek pénzbeli ellátásai - vakok személyi járadéka

⁴⁰ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf

Természetbeni támogatások a Kézenfogva kiadványában:

- súlyos mozgáskorlátozott személyek természetbeni ellátásai - parkolási igazolvány
- természetbeni szociális ellátások - eü. szolgáltatásra való jogosultság megállapítása
- természetbeni szociális ellátások - közgyógyellátás
- természetbeni gyermekvédelmi ellátások - rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény

Kedvezmények a Kézenfogva kiadványában:

- kedvezmények családok részére - összevont adóalapot csökkentő családi kedvezmény
- kedvezmények súlyos mozgáskorlátozott személyek részére – gépjárműadó kedvezmény
- kedvezmények súlyosan fogyatékos személyek részére - összevont adóalapot csökkentő személyi kedvezmény
- kedvezmény szociális rászorultság alapján - védendő fogyasztó - földgázellátás
- kedvezmény szociális rászorultság alapján - védendő fogyasztó - villamosenergia - ellátás
- kedvezmény szociális rászorultság alapján - védendő felhasználó - víziközmű -ellátás

3) Az **EFI Portál** részletekbe menően mutatja az egyes ellátásokat a jogosultságról, az igénylés menetéről, a szükséges iratokról, a támogatási összegekről, valamint a legfontosabb ellátáshoz kapcsolódó kérdésekről. **Figyelem!** Az EFI portál esetében mindig érdemes tájékozódni az oldal alján, hogy mikori az utolsó frissítés adott témakörnél! A következő támogatások és juttatások itt érhetőek el az EFI Portálon: <http://www.efiportal.hu/penzbeli-es-termeszetbeni-ellatasok/> és <http://www.efiportal.hu/penzbeli-es-termeszetbeni-ellatasok/sulyos-fogyatekossagra-tekintettel-folyositott-ellatasok/>

Önkormányzati támogatások, juttatások:

- települési támogatás
- köztemetés
- gyermek étkeztetés
- parkolási kedvezmény

Járási Hivatali támogatások, juttatások:

- időskorúak járadéka,
- foglalkoztatást helyettesítő támogatás,
- egészségkárosodási és gyermekfelügyeleti támogatás, (korábban rendszeres szociális segély),
- közgyógyellátás,
- ápolási díj:
 - o súlyosan fogyatékos személy, valamint a 18 év alatti tartósan beteg gyermek után alap összegű ápolási díjat,
 - o a súlyosan fogyatékos személy fokozott ápolási igénye esetén járó emelt összegű ápolási díjat, valamint
 - o kiemelt ápolási díjat állapít meg
- Természetbeni szociális ellátásként a járási hivatal:
 - o alanyi közgyógyellátást, normatív közgyógyellátást, és
 - o egészségügyi szolgáltatásra való jogosultságot állapít meg.

Fogyatékos gyermek után járó igényelhető támogatások:

- Gyermek otthongondozási díja
- Családtámogatási ellátási formák
 - o „Családi pótlék” (nevelési ellátás, iskoláztatási támogatás)
 - o Gyermekgondozási támogatás (gyes, gyermeknevelési támogatás)
 - o Anyasági támogatás
 - o A biztosítási jogviszonyban (pl. munkaviszonyban) álló szülőt megillető főbb ellátások, kedvezmények:
 - táppénz
 - gyermekápolási táppénz
 - terhességi-gyermekágyi segély, melynek elnevezése 2015. 01.01-től csecsemőgondozási díjra változott
 - gyermekgondozási díj
 - gyermek után járó szabadság és pótszabadság.
 - az apát megillető munkaidő kedvezmény
 - o A gyermek neveléséhez kapcsolódó egyéb ellátások:
 - családi kedvezmény
 - családi járulék kedvezmény
 - rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény, óvodáztatási támogatás
 - gyermektartásdíj megelőlegezése
 - étkezési térítési díjkedvezmény
 - ingyenes tankönyvellátás

Súlyos fogyatékoságra tekintettel folyósított ellátások:

- Fogyatékosági támogatás
- Vakok személyi járadéka Rokkantsági járadék
- Rokkantsági járadék

4) A családok számára elérhető támogatások közül is vannak olyanok, amelyeket az érintett családok igénybe vehetnek, ezek részletes leírása itt található: <http://csalad.hu/kalkulator/lista>

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ Felelős minisztériumi tájékoztató a fogyatékosághoz és egészségkárosodáshoz kötődő ellátásokról és szolgáltatásokról 2022 - <http://csaladitudozako.kormany.hu/>
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál) - Önkormányzati támogatások, juttatások: <http://www.efiportal.hu/penzbeli-es-termeszetbeni-ellatasok/onkormanyzati-tamogatasok-juttatasok/>
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál) - Járási Hivatali támogatások, juttatások: <http://www.efiportal.hu/penzbeli-es-termeszetbeni-ellatasok/jarasi-hivatali-tamogatasok-juttatasok/>
- ✓ Családok számára elérhető támogatások listája: <http://csalad.hu/kalkulator/lista>
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál) - Fogyatékos gyermek után járó igényelhető támogatások: <http://www.efiportal.hu/penzbeli-es-termeszetbeni-ellatasok/fogyatekos-gyermek-utan-igenyelhető-tamogatasok/>
- ✓ EFI Portál (Egységes Fogyatékoságügyi Információs Portál) - Súlyos fogyatékosággal élő felnőtteknek folyósított ellátások: <http://www.efiportal.hu/penzbeli-es-termeszetbeni-ellatasok/sulyos-fogyatekosagra-tekitettel-folyosított-ellatasok/>
- ✓ Kézenfogva Alapítvány (2022): KÜLÖNLEGES ÉLETEK - Életúttal kapcsolatos kérdések és válaszok fogyatékos gyermeket nevelő családok számára: http://kezenfogva.hu/files/kezenfogva/csatolt/eleut_kerdesek_es_valaszok_szulok_szamara_kezenfogva_al_2022.pdf
- ✓ Kézenfogva Alapítvány infobázisa: <https://kezenfogva.hu/infobazis>
- ✓ A családok számára elérhető támogatások közül is vannak olyanok, amelyeket az érintett családok igénybe vehetnek: <http://csalad.hu/kalkulator/lista>

VI. Tájékoztatás, tájékozódás hiteles és naprakész forrásból

A sokak által kedvelt **tájékoztató füzetek** 2022-től kezdődően a Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM), illetve a Belügyminisztérium (BM) kiadásában jelennek meg, a következő oldalon elérhetőek a 2022-es és 2023-es listák és leírások: <http://csaladitudakozo.kormany.hu/>

Az oldalon a **Kulturális és Innovációs Minisztérium (KIM)** gondozásában megjelenő kiadványok:

- [Tájékoztató a gyermekek után járó ellátásokról és támogatásokról 2023](#)
- [Családpolitikai szótár 2023](#)
- [Információ idősöknek 2023](#)
- [Tájékoztató a nyugdíjrendszerről 2023](#)

Az oldalon a **Belügyminisztérium (BM)** gondozásában megjelenő kiadványok:

- [Tájékoztató a SZOCIÁLIS ellátásokról 2022](#)
- [Szociális ellátások összefoglaló TÁBLÁZAT 2022](#)
- [Social Provisions - 2022 \(Összefoglaló TÁBLÁZAT ANGOL nyelven\)](#)
- [Meváltozott munkaképességű személyek ellátásai 2022](#)
- [Tájékoztató a fogyatékosokhoz és egészségkárosodáshoz kötődő ellátásokról és szolgáltatásokról 2022](#)
- [Egészségügyi Kiszótár 2022](#)
- [Családi adó és járulék kedvezmények](#)

A korábbiakon túl érdemes a lakókörnyezetünk közelében található civil és érdekvédelmi szervezeteket is felderíteni, és felvenni a kapcsolatot velük. A szervezetekről itt található országos lefedettségű lista: http://www.vital.hu/fogyatekosok_erdekvelme

Szülők, szakemberek számára segítség lehet ebben az időszakban:

- ✓ Információs és Koordinációs pontok: <http://fszk.hu/szakmai-tevekenysegek/egyenlo-eselyu-hozzaferes/montazs-projekt-efop-1-9-2-halozatfejlesztési-munkacsoport/>
- ✓ Családok számára elérhető támogatások listája: <http://csalad.hu/kalkulator/lista> és <http://csalad.hu/tamogatasok>
- ✓ A kormány hivatalos tájékoztató az összes elérhető támogatásról, ellátásokról, fogalmakról és minden hozzájuk kapcsolódó információról: <http://csaladitudakozo.kormany.hu/>
- ✓ Mi mennyi 2023-ban? Tolna megyek dokumentuma <http://www.kormanyhivatal.hu/download/7/f3/68000/Mi%20mennyi%202023-ban.pdf>
- ✓ Kormányhivatalok dokumentumainak elérhetősége: <http://www.kormanyhivatal.hu/hu/dok#!DocumentBrowse>
- ✓ Kereki Judit (szerk.): GYERMEKÚT – Módszertani kézikönyv (2020): http://dev.gyermekut.hu/pdf/Gyermekut_modszertanikezikonyv_boritoval.pdf
- Szülők érdekvédelmi szervezetei, szülősegítő szervezetek, szolgáltatások mellékletben